

skæftiger sig med Lübeck og byens reformationshistorie. Mange oplysninger har imidlertid relevans ud over det lokale. Af de talrige personalhistoriske oplysninger vedrører de fleste lybækere, men også holstenske adelsmænd og gejstlige med dansk baggrund eller danske kontakter optræder i protokollerne. Især kan fremhæves et ikke ubetydeligt stof om den bekendte Johann Wulff, der udover sit kanonikat i Lübeck og provstiet i Haderslev også besad gejstlige embeder i Danmark (§ 1425).

Med denne interessante udgave af det lybske domkapitels protokoller fra reformationstiden er det endnu engang blevet demonstreret, hvor meget mate-

riale de nordtyske hansebyers arkiver indeholder til belysning også af dansk historie i senmiddelalder og reformationstid. Lübecks centrale placering i datidens Nordeuropa gjorde byen til et vigtigt bindeled mellem Danmark og resten af Europa, og det gav sig også udslag på det kirkelige område, hvor byens domkapitel på flere måder indtog en nøgleposition. Også fra et dansk synspunkt er der grund til med forventning at se frem til det følgende bind i udgivelsen, der omfatter de afgørende år i 1520'erne, hvor den reformatoriske bevægelse bredte sig til Slesvig-Holsten og Danmark.

Per Ingesman

NORDEN

Steinar Imsen: *Norsk bondekommunalisme fra Magnus Lagabøte til Kristian Kvart, Del 1, Middelalderen*. (Tapir Forlag, 1990). 226 s., 180 Nkr.

Steinar Imsens bog er meget stærkt inspireret af en europæisk – især tysk – forskningstradition, der gennem den sidste snes år har lagt megen vægt på at se bønder som selvstændigt 'politisk' agerende med udgangspunkt i korporative enheder, kommuner. Den tyske foregangsmand på dette område Peter Blickle har således hævdet, at betegnelsen 'kommunalisme' for perioden 1300 til 1800 rummer lige så megen karakteristik som begreber som feudalisme, kapitalisme og absolutisme for andre. Perioden før 1300 var præget af 'Gutherrschaft' med tæt godsejerkontrol af ufri bønder. Derefter kommer godssystemet i hovedsagen til at hvile på 'Grundherrschaft' og godsejerne ab-

senterer sig fysisk fra bønderne, som nu får overladt langt mere til selvforvaltning i 'kommuner'. T den efter 1800 er derimod præget af frie, individuelt agerende individer (jvf. hertil en artikel af Imsen i norsk Historisk Tidsskrift 1989).

På trods af at norske bønder så at sige ikke havde oplevet feudalt 'Gutherrschaft' og så at sige heller ikke havde eller fik fællesskaber, hvorigennem dele af landbrugsdriften reguleredes som landsbyfællesskaberne længere sydpå, mener Imsen, at kategorien 'bondekommunalisme' er velegnet til at analysere norsk historie fra slutningen af 1200-tallet til Christian IV's tid – deraf bogens noget malabariske titel. Dette hænger bla. sammen med, at han er utilfreds med tidligere import af kategorier og teorier til forståelse af norsk senmiddelalderhistori, såsom klasser og stænder. Lidt mere prosaisk udtrykt handler bogen imidlertid om lokal for-

valtning og samspillet mellem lokal og central forvaltning. Og påstanden er da, at den lokale selvforvaltning har spillet en større rolle end hidtil antaget. Dette får især konsekvenser for opfattelsen af det store, næsten traumatiske emne i norsk senmiddelalderforskning: Norges nedgang i senmiddelalderen og underlæggelsen under dansk styre. Det har været hævdet, især af J. A. Seip, at fjernelsen af central politisk autoritet fra det norske samfund betød en regression til førstatlige former i retsplejen i de norske bygder. Et hovedærinde med bogen blir da at søge at påvise, at der var tale om kontinuitet og vækst på det foreliggende grundlag i den norske lokalforvaltning i denne periode, hvorved »nedgangen« altså ikke blir så stor og så skæbnesvanger som hidtil antaget. Dette sandsynliggøres da også i bogen. Imidlertid er det et temmelig stort problem at analysere, om det lokale eller det centrale var vigtigst i samspillet mellem disse niveauer i tiden før »nedgangen«. Det sparsomme dokumentmateriale peger for Imsen i retning af det lokales dominans. Imidlertid er det et stort spørgsmål, om det bevarede kildemateriale er tilstrækkeligt repræsentativt til at sige noget særligt sikkert om det. I det hele taget forekommer det nærværende anmelder, at Imsen er meget optimistisk m.h.p. det bevarede dokumentmateriales repræsentativitet, også fx. når det gælder at udpege lokale forskelle, ligesom han mener, at det er muligt at drage slutninger om forskellige forhold direkte ud fra frekvensen af bevarede kilder fra forskellige områder. Der savnes hårdt nogle nærmere overvejelser over, hvilke faktorer der ligger bag bevarelse henholdsvis ikke bevarelse af senmiddelalderligt norsk dokumentmateriale. Her i landet er vi så heldige, at vi har oversigterne i Repertoriets to rækker over, hvad der er bevaret fra relevante arkivbyggende in-

stitutioner og personer i middelalderen. Et studium af disse fortegnelser er god medicin, før man kaster sig ud i repræsentativitetsovervejelser.

Imsens bog er bygget op omkring en analyse af den relevante lovgivning + analyser af brev materialet fra to perioder: 1320-50 og 1420-50. I den sidste periode forekom der en del mere eller mindre voldelige konfrontationer mellem bondesamfund og rigsstyre, og disse får da naturligt nok deres eget kapitel i bogen. Dette kapitel har været interessant læsning for undertegnede, som i sin tid har skrevet speciale om bla. disse bonderejsninger. Et hovedmoment i kapitlet er et forsøg på at indkredse forskellige personer, der er nævnt i dokumenterne som oprørere. Disse har gennemgående lidet karakteristiske navne, hvorfor jeg i sin tid stort set afstod fra at forsøge en sådan analyse. Imsen tager da også nogle forbehold undervejs, men glemmer dem igen, når han konkluderer. I øvrigt kunne han have fundet flere. I det centrale dokument om fredsslutning af 18.2 1437 kan man analysere sig frem til, at udstederne opfatter sig som tilhørende oprørs-partiet. Af disse var der 24 og ikke 21, som Imsen skriver, idet der er faldet 3 navne ud i publikationen af dokumentet i Norges gamle Love. I øvrigt havde de af gode grunde bundet mandat vedr. spørgsmålet om udenlandske øvrighedspersoners forbliven i Norge, idet man på bygdetingene i forvejen havde vedtaget, at de skulle ud.

Der er givetvis megen inspiration at hente i teorierne om 'bondekommunalisme', omend nok mere for dansk end for norsk senmiddelalderhistorie. Imidlertid er dette næppe stedet at udbrede sig videre om det.

Anders Bøgh